KWIECIEŃ 1938

TURYZM POLSKI

Prace Studium Turyzmu U. J.

1) Stanisław Leszczycki. Podhale jako region uzdrowiskowy. 2 zł.

2) Janina Kawecka. Badania nad frekwencją kuracjuszy w uzdrowiskach wschodnio-karpackich. (Wyczerpane)

3) Władysław Milata. Pokrywa śnieżna w Karpatach. 2 zł.

4) Elfryda Nawratilówna. Bibliografia turystyczna za rok 1936. (Wyczerpane)

5) Tadeusz Chorabik. Badania nad ruchem turystycznym w Beskidach Zachodnich (w druku).

6) Mieczysław Fularski. Aktualne problemy turystyki zagranicznej (w druku).

Komunikaty Studium Turyzmu U. J.

1) Sprawozdanie z działalności Studium Turyzmu U. J. za okres 1. V. 1936—30. IX. 1937. 50 gr.

2) Stanisław Leszczycki: Zagadnienia geografii turyzmu. 30 gr.

3) Stanisław Leszczycki. Współczesne zagadnienia turyzmu. 30 gr.

4) Mieczysław Orłowicz. Podział Karpat Polskich na grupy górskie z punktu widzenia turystycznego. 50 gr.

5) Walery Goetel, Stanisław Leszczycki. Podział Karpat Polskich (w druku).

6) Tadeusz Chorabik. Ruch uzdrowiskowo letniskowy w województwie krakowskim. 70 gr.

7) Edward Szostak. Klucz znaków dla szczegółowych map turystycznych (w druku).

8) Stanisław Leszczycki. Ruch uzdrowiskowo letniskowy w Polsce. 40 gr.

9) Eugeniusz J. Zaczyński. Dwadzieścia lat rozwoju Zakopanego 1918—1937. 50 gr.

10) Mieczysław Orłowicz. Statystyka turystyczna w Austrii. 40 gr.

11) Elfryda Nawratilówna. Wytyczne gospodarki uzdrowiskowo-letniskowej w Niemczech. 50 gr.

Rok I Kraków, kwiecień 1938 Nr. 4

TURYZM POLSKI

Miesięcznik poświęcony zagadnieniom gospodarki turystycznej.
Wydawany przez Studium Turyzmu U. J. w Krakowie z zasiłku
Wydziału Turystyki Ministerstwa Komunikacji

Zagadnienia turystyczne na terenie miasta Krakowa.

Wyjątki z przemówienia dr Mieczysława Kaplickiego, prezydenta miasta Krakowa na plenarnym posiedzeniu Rady Miejskiej w czasie obrad nad budżetem na rok 1938/39.

Od Redakcji:

Niżej przytoczone wyjątki z przemówienia prezydenta dra M. Kaplickiego świadczą o coraz poważniejszej roli gospodarki turystycznej w Polsce, która na terenie pewnych okolic lub miast poczyna wysuwać się jako główna dominanta życia gospodarczego. Rzeczowo ujęte wywody prezydenta miasta dobitnie stwierdzają, iż rola gospodarki turystycznej zaczyna być w sposób właściwy oceniana i należycie traktowana.

W ciągu wiekowego istnienia struktura miasta Krakowa ulegała i ulega nadal ogromnym przeobrażeniom. Zmieniły się czynniki, które decydowały o rozwoju dawnego Krakowa. Nasuwa się zatem pytanie, na jakich podstawach oprzeć winno się gospodarkę miasta, aby mu zapewnić dalszą żywotność i pomyślność.

Charakteryzując obecną strukturę Krakowa, stwierdzić musimy, że nie jest on miastem typu fabrycznego i prawdopodobnie nim się nie stanie. Kraków, jako siedziba województwa i innych urzędów, posiada cechy miasta o typie administracyjnym, przede wszystkim jednak jest świetnie predestynowanym, wyposażonym bogato przez naturę i historię, ośrodkiem turystycznym.

Nie pretenduję do roli „odkrywcy" turystycznych właściwości i możliwości Krakowa. Uczynili to inni przede mną, wskażę tylko na prace w tej dziedzinie Instytutu Geograficznego U. J., Krakowskiej Izby Przemysłowo-Handlowej i Polskiego Związku Turystycznego. Pragnę podkreślić, że Zarząd Miejski znaczenie turystyki dla dalszego rozwoju Krakowa w pełni docenia i przypisuje jej pierwszorzędną rolę w kształtowaniu się gospodarczej przyszłości.

Od kilku lat daje się w Polsce zauważyć na polu turystyki ogromny krok naprzód, a widomym objawem jest wywalczenie sobie przez problemy turystyczne prawa obywatelstwa wśród zagadnień państwowych.

Turystyka krajowa posiada olbrzymie znaczenie wychowawcze, pozwala bowiem w stopniu nieosiągalnym w żaden inny sposób, zespolić mieszkańców różnych dzielnic, przekonać ich o rozległości kraju, o jego bogactwach i różnorodnej kulturze, stanowi wreszcie dla szerokich mas godziwy, pouczający i wartościowy odpoczynek lub rozrywkę. Gospodarczo zaznacza się wpływ turystyki w rozdziale dochodu społecznego z miast na wieś, z dzielnic bogatszych do uboższych, co wpływa na zwiększenie się obrotów, jest podstawą egzystencji dla szeregu warsztatów pracy ściśle z turystyką związanych. Turystyka jest wreszcie bardzo ważnym czynnikiem ożywienia ruchu pasażerskiego na kolejach, stąd ma pełne uzasadnienie poparcia, jakie turystyce udziela Ministerstwo Komunikacji.

Znaczenie międzynarodowej turystyki jest podwójne: polityczne i gospodarcze. W nawiązaniu serdecznych stosunków między poszczególnymi państwami i narodami, w ich prawdziwym zbliżeniu, turystyka odgrywa nie mniejszą rolę od oficjalnych wizyt dyplomatów. To też w rękach wytrawnych polityków turystyka międzynarodowa stanowi instrument nader czuły i przydatny. W czasach, gdy niektóre państwa usiłują niby chińskim murem odgrodzić się od państw innych, w czasie barier celnych, ograniczeń paszportowych i dewizowych — w ludzkości nurtuje pragnienie wzajemnego poznania się. Pęd ten przejawia się w tak chętnym i licznym uczestnictwie w wycieczkach zagranicznych, które umożliwiają poznanie innego kraju, narodu, jego kultury i obyczajów. Paradoksalny ten objaw jakżeż wysoce jest znamienny dla charakterystyki naszej współczesności.

Gospodarcze znaczenie turystyki międzynarodowej zbytecznym byłoby uzasadniać. Widzimy bowiem dokoła tyle przykładów, jak poważną rolę odgrywa ona w bilansach handlowych i płatniczych niektórych państw, stanowiąc nierzadko podstawę ich bogactwa narodowego.

Celowo przytoczyłem zasadnicze momenty, dotyczące zagadnień turystycznych w ogóle. Na tym tle wyraźniej zarysują się walory i rola Krakowa jako ośrodka turystyki, hojnie wyposażonego przez naturę i historię. Kraków jest stolicą województwa, posiadającego w Polsce najwięcej uzdrowisk i zdrojowisk oraz pięknych okolic, nadających się na letniska. Temu też zawdzięczamy, że 50% ogółu kuracjuszy z całej Polski tu przybywa dla zdrowia i wypoczynku. Wspaniałomyślna rozrzutność natury na naszym terenie nie jest jednakże bez ale. Wzięła ona swój odwet na wartości gleby. Toteż nasz region żyje nie z ziemi ale z powietrza.

Kraków cechują wręcz znakomite i wyjątkowo rzadkie warunki, wysuwające go na czoło ośrodków turystycznych i to nietylko w skali polskiej. Nie znaczy to wcale, by Zarząd Miejski, korzystając niejako z „przy-

rodzonych" właściwości Krakowa, nie starał się jego atrakcyjności podnieść i utrwalić. Świadczy o tym szereg pozycyj w przedłożonym preliminarzu budżetowym oraz szereg wytycznych, które będą stopniowo realizowane w myśl opracowanego planu inwestycyjnego.

Już obecnie liczba turystów, przybywających do Krakowa poważnie wzrosła, co łączy się ściśle z organizowanymi co roku „Dniami Krakowa". W 1936 r. odwiedziło nasze miasto blisko 50.000 turystów, z tego ponad 4.000 cudzoziemców. W roku ostatnim liczba ta wzrosła o 150%. Ogółem do Krakowa przybyło około 125.000 osób, w czym 6.000 cudzoziemców. Na okres „Dni Krakowa" w 1937 r. przypadało ogółem 44.280 turystów, mimo iż jest to impreza bardzo młoda, pierwszy raz zorganizowana zaledwie przed 2 laty.

Rozważania na temat turystyki masowej, na której nam przede wszystkim zależy, oraz korzyści gospodarczych: pośrednich i bezpośrednich, jakie ona daje zaprowadziłyby nas zbyt daleko. Ograniczę się zatem do powołania na opinię Krakowskiej Izby Przemysłowo-Handlowej, która charakteryzując stan gospodarczy swego okręgu stwierdza, że nie ma właściwie dziedziny, z którą problemy turystyczne nie posiadałyby bezpośredniego związku. Wiążą się one ściśle z zagadnieniem komunikacji, elektryfikacji, polityki skarbowej, szkolnictwa zawodowego, przemysłu gospodniego i gastromicznego, drobnego przemysłu i handlu, przemysłu ludowego i wielu innych, nie wykluczając spraw rolniczych, rzemieślniczych i t. p.

Żeby dać pewien, choćby przybliżony obraz korzyści gospodarczych, w związku z frekwencją i czasem pobytu turystów w Krakowie, przytoczę następujące zestawienia. W ciągu maja i czerwca 1935 przybyło do Krakowa 183.674 osób, z których 115.748 zatrzymało się zaledwie na jeden dzień. Dzięki przyjazdowi i pobytowi wymienionych turystów zwiększenie się obrotów gospodarczych Krakowa obliczono na 910.756 zł. (w ciągu 2 miesięcy). Jest to liczba bardzo poważna.

Kraków stanowi jednak nie tylko polski czołowy ośrodek turystyczny. Jest on równocześnie centrum naukowym tej dziedziny. Tu skupiają się najważniejsze prace badawcze i o dużym znaczeniu praktycznym studia — dotyczące zagadnień turystycznych, uzdrowiskowych bądź balneologicznych. Nawiasem dodam, że Kraków jest kolebką balneologii polskiej i przypomnę ogromne zasługi na tym polu pierwszego autonomicznego prezydenta naszego miasta Prof. U. J. Dr. Józefa Dietla oraz następców i kontynuatorów jego dzieła aż po dzień dzisiejszy. W Krakowie właśnie utworzono na Uniwersytecie Jagiellońskim — pierwsze i jedyne dotychczas w Polsce — Studium Turyzmu, przy którym rozpoczęto wydawać miesięcznik p. t. „Turyzm Polski", poświęcony zagadnieniom gospodarki turystycznej. Kraków stał się również siedzibą Komisji Studjów, powołanej do pracy przez Ligę Popierania Turystyki.

W Krakowie powstała Fundacja Instytutu Balneologicznego, który posiadać będzie rozległe i doniosłe znaczenie. Gmach Instytutu wzniesiony przy al. Focha jest już pod dachem, a po uzyskaniu koniecznych kredytów na ukończenie prac — pomieści placówkę naukowo-badawczą nad wodami kruszcowymi i oddział na kilkadziesiąt łóżek dla leczenia balneologicznego. Podkreślić przy tym należy, że na całym świecie takich instytutów jest zaledwie 10 (po dwa we Francji, Niemczech i w Japonii). Obok Związku Uzdrowisk Pol. w Warszawie i Towarzystwa Balneologicznego — współfundatorką Instytutu jest — Gmina m. Krakowa.

Celowo poświęciłem więcej uwagi naukowej, ściśle teoretycznej stronie turystyki, nie jest bowiem rzeczą przypadku, że podwaliny pod nią, kładzione są dla całej Polski, właśnie w Krakowie. Ma to swoje praktyczne, a dla nas bardzo cenne znaczenie.

Statystyka turystyczna w Austrii.

Część II.

Ze statystyką ruchu turystycznego połączona jest też statystyka przemysłu gospodniego. Jest on rozwinięty w Austrii w sposób imponujący w stosunku do ilości mieszkańców państwa.

Brak miejsca nie pozwala na podanie tablic statystycznych ruchu obcych, chociażby w najważniejszych miejscowościach Austrii. Dla przykładu przytoczę dane dla Wiednia, jako stolicy państwa, Zell am See, jako wybitnej stacji turystycznej i zimowej, oraz dla zdrojowiska Baden pod Wiedniem.

Wiedeń wykazał w omawianym roku olbrzymią cyfrę — 1,235.816 meldunków. Z tego w sezonie letnim wykazano 935.080 meldunków, a w sezonie zimowym — 300.736.

Baden pod Wiedniem należy do największych kąpielisk Austrii, a frekwencją dorównywuje naszej Krynicy. W roku sprawozdawczym wykazał on 38.931 przyjezdnych i 909.800 noclegów. Przeciętnie pobyt jednego gościa trwał 20,4 dni. W porównaniu z rokiem poprzednim ilość noclegów wzrosła o 30%. W sezonie letnim bawiło 27.912 gości, (570.154 noclegów).

Zdrojowisko Baden wykazuje przeciętnie długi pobyt gości, małą ilość osób, a ogromną liczbę noclegów. Odwrotne stosunki zachodzą w miejscowościach turystycznych, do których przybywa wiele osób, ale na krótki pobyt. Do tego typu należy Zell am See, dorównujące frekwencją Zakopanemu. W roku sprawozdawczym wykazało ono 48.113 osób, (w tym w sezonie letnim 43.446), ale tylko 135.633 noclegów, (z tego w sezonie letnim 120.751). W porównaniu z Badem, Zell am

See przewyższa go znacznie ilością przyjezdnych, ale ilość noclegów jest tu sześciokrotnie mniejsza, gdyż przeciętnie turysta zatrzymuje się tylko 2,8 dni.

Prowadzona jest szczegółowo statystyka frekwencji cudzoziemców według państw. Z braku miejsca przytaczam tylko cyfry dotyczące Polski. W roku sprawozdawczym zanotowano w Austrii 31.033 osób z Polski (w porównaniu z rokiem poprzednim przyrost o blisko 800 osób). Przeciętnie bawili oni w Austrii przez 10 dni, gdyż zanotowano 297.400 noclegów. Z tego w samym Wiedniu było 218.000 noclegów. W półroczu letnim bawiło 20.477 obywateli polskich (noclegów 195.800), w półroczu zaś zimowym 10.556 (n. 101.600).

Z powyższego zestawienia wynika, iż w Austrii, podobnie jak we wszystkich innych krajach, największe ilości cudzoziemców przybywają z państw sąsiadujących. Np. w Wiedniu na pierwszym miejscu wśród cudzoziemców stoją „Czechosłowacy", na drugim Węgrzy, na trzecim Niemcy, na czwartym Polacy, dopiero na piątym Austriacy, na szóstym Amerykanie ze Stanów Zjednoczonych.

Porównanie z latami ubiegłymi wskazuje, że po pewnym okresie spadku ruchu obcych, wrasta on znowu w Austrii rok rocznie (np. w Wiedniu w 1932 r. zanotowano 444,072 przyjezdnych, w 1935 r. liczba ta spadła do 382.902, w 1936 r. wzrosła do 423.229.

Ruch turystyczny w Austrii daje bardzo wysoki wskaźnik, o ile obliczymy stosunek ilości przyjezdnych do liczby stałych mieszkańców. Na tysiąc mieszkańców wypada w Austrii 511 meldunków obcych (2.904 noclegów) w tym 360 obywateli austriackich (1.977 noclegów) i 151 cudzoziemców (927 noclegów).

Przy końcu Statistische Nachrichten zestawiane są dane porównawcze statystyki ruchu obcych w Austrii i krajach sąsiednich, ale tylko tych, które podobnie jak Austria obliczają nietylko ilość przyjezdnych, ale także ilość noclegów. Polska do tych krajów nie należy, a dane porównawcze obejmują tylko Austrię, Węgry, Czechosłowację, Niemcy, Szwajcarię, Italię i Jugosławię. Przytaczam tu porównanie za 1936 r.

Jak wynika z powyższego zestawienia Austria pod względem ilości

państwo	noclegów razem	nocl. turystów krajowych	noclegów cudzoziemców
Austria	19.628.900	13.363.800	6 265.100
Węgry	865.697	237.488	628.209
Czechosłowacja (1935)	15.534.837	12.157.106	3.377.731
Niemcy (1935)	74.059.200	69.455.100	4.604.100
Szwajcaria	13.358.860	7.661.352	5.697.508
Italia (1934)	26.080.236	20.655.124	5.425.112
Jugosławia (1935)	5.117.251	3.602.881	1.514.370

noclegów cudzoziemców przewyższa wszystkie wyżej podane kraje, a zbliżają się do niej tylko Szwajcaria i Italia.

O ile obliczy się ilość noclegów cudzoziemców na 1000 mieszkańców kraju, to otrzyma się w Szwajcarii 1.371 nocl., w Austrii 927, w Czechosłowacji 224, w Italii 132, w Jugosławii 109, na Węgrzech po 70. Na pierwszym miejscu stoi Szwajcaria, na drugim Austria, jako kraje alpejskie.

Kończąc powyższe informacje zaznaczam, że możnaby z nich wyciągnąć dla statystyki turystycznej w Polsce następujące przesłanki:

a) Statystyka powinna objąć conajmniej 1000 miejscowości w Polsce, w tym około 500 uzdrowisk i letnisk, oraz około 500 miast i miasteczek.

b) Statystyką należy objąć każdego przyjezdnego, który zatrzymał się w miejscowości chociaż przez 1 noc. Fakt, że w Polsce nie liczy się osób, które nocują tylko przez jedną noc w hotelach, jest poważnym brakiem naszej statystyki.

c) Nie wystarczy liczyć ilości osób przyjeżdżających (meldunków) lecz należy liczyć też ilość noclegów, ponieważ dopiero one dają właściwy wskaźnik znaczenia gospodarczego ruchu.

d) Gminy miejskie, uzdrowiska i letniska powinny mieć obowiązek prowadzenia statystyki ruchu przyjezdnych, którego obecnie w Polsce nie ma.

e) Statystyka ruchu przyjezdnych powinna objąć zarówno obywateli polskich, jak i cudzoziemców.

f) Materiał nadsyłany przez gminy powinien być kontrolowany i zestawiany w starostwie powiatowym, materiał nadsyłany przez starostwa zestawiany w urzędach wojewodzkich przez specjalnych urzędników. W Głównym Urzędzie Statystycznym powinien być przynajmniej jeden referent dla statystyki ruchu turystycznego.

g) Statystyka powinna też objąć przemysł gospodni (hotele i domy noclegowe, pensjonaty, sanatoria i schroniska).

Dr Mieczysław Orłowicz

Badania nad uzależnieniem ruchu turystycznego w Pieninach od warunków klimatycznych.

Załączony wykres sporządzono na podstawie materiałów otrzymanych z „Księgi kolejności zjazdów“ łódeczkami pienińskimi w Czorsztynie i Sromowcach Niżnych w 1936 r. Dane stanu pogody oparto na obserwacjach stacji meteorologicznej w Szczawnicy. Ilość turystów przedstawiono w skali logarytmicznej, wprowadzonej celem skrócenia nadmiernie

wysuwających się w górę nasileń ruchu turystów w pewne dni, szczególnie w miesiącach lipcu i sierpniu, gdzie parokrotnie natężenie ruchu przekroczyło 400 osób dziennie (17, 21, 28 lipca i 16, 18 sierpnia).

Stan pogody przedstawiony jest wykresem w skali normalnej. Za współczynnik pogody przyjęto sumę stopni zachmurzenia oraz ilość m/m opadu w danym dniu. Jednak przy krótkotrwałych opadach pochodzenia burzowego, które nie wpływają tak silnie na zmniejszenie ruchu turystycznego, jak długotrwałe deszcze — odstąpiono od tej zasady, oznaczując burze odrębnie.

Wykres plastycznie przedstawia daleko idącą zależność między stanem pogody a frekwencją turystów. Przy wzrastającym współczynniku pogody pochmurnej i deszczowej, obserwuje się znaczny spadek nasilenia ruchu. — Szczególnie wyraźnie uwidacznia się to w okresach: 21 maja, 25 czerwca, 23 i 31 lipca i td. Wyjątkiem od tej zasady są dni świąteczne, które niejednokrotnie — bez względu na pogodę — przyczyniają się wydatnie do wzmożenia ruchu.

Chcąc zobrazować uzależnienie się ruchu turystów w Pieninach od warunków kli-

matycznych i dni świątecznych, przeprowadzono statystyczne badania. Obliczono średnią ilość turystów, przypadającą w dni świąteczne, powszednie, pogodne i deszczowe.

Cyfry te przedstawia niżej przytoczona tabela:

Miesiąc	Ogólna ilość turystów w miesiącu	Średni spływ turystów w dni			
		świąteczne	powszednie	pogodne	pochmurne
maj	967	107	45	45	20
czerwiec	2.181	107	62	72	65
lipiec	6.430	239	203	227	74
sierpień	5.464	245	160	193	85
wrzesień	646	30	27	27	17

Tabela powyższa uzupełnia wykres stwierdzając, iż w dni pogodne ruch jest dwa razy silniejszy niż w dni pochmurne. Również prawie dwa razy silniejszy jest ruch w dni świąteczne. Najsilniejszy ruch jest w lipcu i sierpniu, co również dobitnie ilustruje niniejsze zestawienie.

Włodzimierz Rudkiewicz.

Zagadnienie drogi karpackiej.

Dotychczasowe prace Związku Ziem Górskich wykazały dobitnie, jak wielkie znaczenie dla rozwoju gospodarczego obszarów karpackich posiada gęsta sieć dróg. Wśród wielu momentów natury gospodarczej zaobserwowano i stwierdzono, że postęp prac w górach zależny jest w 75% od możliwości komunikacyjnych. Dlatego też przystąpiło Biuro Planowania Regionalnego Ziem Górskich do opracowania sieci dróg na obszarze Karpat. Projektodawcy uwzględnili potrzeby poszczególnych regionów tak gospodarcze, przemysłowe, jak i letniskowo-uzdrowiskowe, opierając się na założeniu, że projektowane drogi przyczynią się do rozwoju wszystkich dziedzin życia kulturalnego i gospodarczego.

Wśród prac nad siecią drogową w Karpatach na pierwszy plan wybiło się zagadnienie drogi karpackiej, która przebiegałaby wzdłuż całych Karpat od Cieszyna poprzez Żywiecczyznę, Orawę, Podhale, dolinę Popradu, Beskidy Środkowe, Bieszczady, Gorgany, aż po dolinę Czeremoszu.

Samo założenie przebiegu tej drogi po linii wschód — zachód jest odmienne od dotychczasowych dróg, które z powodów terenowych (przebieg dolin) mają przeważnie kierunek z północy na południe. To też było przyczyną powstawania ośrodków letniskowo-turystycznych wzdłuż dolin karpackich, pociągając jednocześnie za sobą ożywienie gospodarcze w kilku pasach z północy na południe. Droga karpacka ma przyczynić się do ożywienia turystyki i ruchu letniskowego wzdłuż pasa karpackiego. Jest to o tyle ułatwione, że już dzisiaj daje się zauważyć duże nasilenie ruchu turystycznego (przeważnie pieszego) po linii wschód - zachód, ale narazie jest ono hamowane brakiem odpowiedniej komunikacji.

Przy opracowywaniu projektu drogi karpackiej przyjęto szereg podstawowych założeń. Droga ta jest przeznaczona dla ruchu turystyczno-samochodowego, ze względu na przeznaczenie trasa jej biec będzie na granicy obszarów gęściej zabudowanych, regionów letniskowo-uzdrowiskowych i ośrodków sportów zimowych (Tatry, Czarnohora), otwierając jednocześnie dostęp do trudniej dostępnych części Karpat jak Gorgany, Bieszczady i Beskid Niski. Ułatwi ponadto dostęp do rezerwatów przyrody, terenów łowieckich, ośrodków muzealnictwa regionalnego, przy czym nie wejdzie na teren rezerwatów, lecz biec będzie u ich granicy dla zachowania charakteru rezerwatów.

Droga karpacka, łącząc już szereg zabudowanych letnisk i uzdrowisk górskich oraz będących w rozbudowie, nie będzie przebiegać przez ożywione letniska, lecz w ich pobliżu, przez co wyeliminuje się ruch tranzytowy, wnoszący wiele niepokoju do letnisk i uzdrowisk. Omijanie jednak letnisk i uzdrowisk nie będzie równoznaczne z pozbawieniem ich komunikacji dojazdowej. Droga karpacka obfitować będzie w liczne atrakcje, sam jej przebieg przeważnie partiami górskimi dostarczy dostatecznie dużą i różnoraką ilość atrakcyj widokowych, zabytkowych itp.

Droga karpacka biec będzie częściowo po już istniejących odcinkach dróg lokalnych, oczywiście ulepszonych, częściowo zaś po zaprojektowanych nowych odcinkach trasy przy uwzględnieniu wszystkich wyżej podanych założeń. Ponadto zostały opracowane możliwości powiązania drogi karpackiej z istniejącymi i projektowanymi kolejami i drogami, łączącymi obszary górskie z pozostałymi częściami kraju, jak też z większymi ośrodkami w ich sąsiedztwie (Katowice, Kraków, Tarnów, Przemyśl, Lwów, Stanisławów, Kołomyja i td.) Opracowano jednocześnie punkty węzłowe, gdzie ruch dojazdowy przejdzie na trasę drogi karpackiej oraz trasy o krótszych przebiegach w poszczególnych basenach turystyki górskiej i sportów zimowych jak np. Jaremcze, Worochta, Żabie, Krynica, Babia Góra i tp. Przebieg projektowanej trasy drogi karpackiej podaje załączona mapa.

Wszystkie te prace wymagały dużego wysiłku, zaznajomienia się

z zagadnieniami gospodarczymi i ich dynamiką. Biuro Planowania Regionalnego Ziem Górskich dokładało wszelkich starań, by opracowany projekt był wyrazem możliwie wszystkich potrzeb terenu karpackiego pod względem drogowym i w tym celu wykonano projekt na mapie w skali 1:100.000, przy czym trasa została przeanalizowana trzykrotnie drogą pracy zespołowej, w celu możliwie wszechstronnego ujęcia tematu. Odcinki o specjalnych walorach krajobrazowych, przejście przez ważniejsze osiedla (jak np. Worochta, Jaremcze, Żabie, Krynica, Zakopane, Żegiestów, Czorsztyn, Wisła, Ustroń, Istebna) jak też miejsca o specjalnych trudnościach terenowych zostały brulionowo opracowane w skalach 1 : 100.000 lub 1 : 25.000, w zależności od posiadanego materiału kartograficznego, oraz w większości wypadków przeanalizowane w terenie (Worochta, Żegiestów, Zakopane).

Prócz tych prac Biuro Planowania Regionalnego Ziem Górskich dąży do ustalenia podstaw prawnych mających na celu zabezpieczenie drogi karpackiej przed wadliwym obudowaniem i zarezerwowanie odnośnego pasa izolacyjnego, chroniącego otaczający krajobraz i walory widokowe drogi. W konsekwencji tego Biuro Planowania Regionalnego Ziem Górskich przystąpi do opracowania planu zabudowania pasa drogi karpackiej, co bodaj po raz pierwszy w Polsce zostało wzięte pod uwagę.

Droga karpacka nie będzie autostradą w pojęciu autostrad amerykańskich czy niemieckich, nie mniej jednak będzie drogą o wiele lepszą od tych, które dzisiaj w górach istnieją. Wykonanie jej będzie przedstawiało szereg poważnych trudności choćby ze względu na specyficzne warunki terenowe, tym nie mniej ogromne znaczenie jej dla całokształtu rozwoju gospodarczego ziem górskich wymaga szybkiej realizacji. Miejmy nadzieję, że tak czynniki rządowe jak i ludność górska w zrozumieniu celu i zadań drogi karpackiej dołożą wszelkich starań, by została ona wybudowana na przestrzeni kilku przyszłych lat.

Kazimierz Pawlewski.

Ruch cudzoziemców w Szwecji.

Turystyka zagraniczna w krajach skandynawskich ma nieco odmienny charakter, niż w innych państwach europejskich. Składa się ona z dwóch elementów: ruchu wymiennego między czterema państwami północnymi (Danią, Norwegią, Szwecją i Finlandią), oraz z ruchu z innych państw. Ruch wymienny między państwami północnymi, jako posiadający odmienne znaczenie, statystyka szwedzka traktuje odrębnie. Rok 1936 wykazał 96.791 przyjazdów, w czym 50.979 (52·7%) Duńczyków, 33.934 (35·1%) Norwegów i 11.878 (12·2%) Finnów. Ruch wymienny wzrasta z każdym rokiem, przy czym wzrost w stosunku do 1933 r. wyniósł w roku 1936 — 61·1%. Specyficzny skład tego ruchu przedstawia ta-

WSTĘPNY PLAN UPORZĄDKOWANIA I ROZWOJU

MAPA ZIEM GÓRSKICH /SCHEMAT/ /1:600000/

DROGA KARPACKA TURYSTYCZNA

SZLAK PIESZY KARPACKI

BAZY TURYSTYCZNE

LETNISKA-UZDROWSKA-ST.KLIMATYCZNE NA TRASIE DROGI KARPACKIEJ.

PASY LETNISKOWE

WIĘKSZE REZERWATY PRZYRODY

PAS PRZEMYSŁU WZDŁUŻ KOLEI PODKARPACKIEJ ORAZ ISTN. OŚRODKI PRODUKCJI NAFTOWEJ

KOLEJE

LASY

BIURO PLANOWANIA REGIONALNEGO ZIEM GÓRSKICH

ARCHIWUM TECH. NR. [illegible]

Skala zmniejszenia ok. 1 : 1.500.000.

Mapę opracowano w Biurze Planowania Regionalnego Ziem Górskich w Warszawie

bela I. Turyści stanowią w roku 1936 — 98% całego ruchu, przy czym odsetek ten w latach ubiegłych nie wykazywał dużych wahań (1935 — 98·3%, 1934 — 98·4%, 1933 — 98.4%).

Tabela I.

Państwo	Turyści				Inni przyjezdni				Razem			
	1933	1934	1935	1936	1833	1934	1935	1936	1933	1934	1935	1936
Dania	35.985	40.434	45.810	50.381	305	381	400	598	36.290	40.815	46.210	50.979
Norwegia	18.884	22.599	30.607	33.363	260	350	409	571	19.144	22.949	31.016	33.934
Finlandia	4.333	4.870	10.761	11.102	377	362	738	776	4.710	5.232	11.499	11.878
Razem	59.202	67.903	87.178	94.846	942	1.093	1.547	1.945	60.144	68.996	88.725	96 791

Pobyt turystów z państw północnych, jak to wykazuje tabela II, nie trwa długo. Na jednego turystę wypada przeciętnie 7—8 noclegów. Finnowie, jako najdalej mieszkający, przebywają najdłużej, Duńczycy zaś najkrócej (ruch weekendowy). Dla nieturystów ilość noclegów na osobę wynosi ponad 100.

Tabela II.

Państwo	1935			1936		
	Turyści	Noclegi	Noc./tur.	Turyści	Noclegi	Noc./tur.
Dania	45.810	303.916	6,6	50·381	364.282	7,2
Norwegia	30.607	222.137	7,3	33.363	262.622	7.9
Finlandia	10,761	110.114	10,2	11.102	124.736	11,2
Razem	87.178	636.167	7.3	94 846	751.644	7, 9

Ruch cudzoziemców z dalszych państw ma dla Szwecji dużo większe znaczenie, choć liczebnie jest nieco większy od wymiennego. W 1936 r. różnica nie przekraczała 10 tysięcy osób (tabela III).

Tabela III.

Państwa	1933	1934	1935	1936
Północne	68.144	68.996	88.725	96.791
Inne	68.995	88.576	89.675	106.504

Udział turystów w ruchu z państw odległych jest bezwzględnie i procentowo niższy od udziału turystów z państw sąsiednich. W 1936 r. wyniósł tylko 59,6⁰/₀ całego ruchu, gdy dla państw bliskich ten sam odsetek wyraził się w cyfrze 98⁰/₀. Resztę przyjezdnych z państw dalszych stanowili podróżni jadący tranzytem —38,2⁰/₀, oraz nieturyści 2,3⁰/₀.

Ruch turystów z państw odległych jest przeważnie długo-pobytowy, co charakteryzuje najlepiej ilość noclegów na osobę, przedstawiona w tabeli IV. Na jednego turystę przypadało w roku 1936 — 21,1 noclegów, podczas gdy na jednego turystę północnego tylko 7,9.

Tabela IV.

Rok	Państwa północne			Reszta państw		
	Turyści	Noclegi	Noc./tur.	Turyści	Noclegi	Noc./tur.
1935	87.178	636.167	7,3	53.408	1,142.501	21,4
1936	94.846	751.644	7,9	63.514	1,338.309	21,1

Skład narodowościowy ruchu cudzoziemców z państw odległych w Szwecji podaje tabela V. Główną rolę odgrywają Niemcy, którzy w 1936 r. stanowili 40·7⁰/₀ przyjezdnych. Większy odsetek tworzyli też Anglicy (18⁰/₀) i obywatele U. S. A. (14·6⁰/₀). Trzy te narodowości stanowią niemal 3/4 ruchu.

Tabela V.

Państwa	Przyjazdy				Państwa	Przyjazdy			
	1933	1934	1935	1936		1933	1934	1935	1936
Anglia	11.310	13.573	15.637	19.167	Niemcy	35.657	46.623	40.800	43.348
Austria	2.017	2.419	2.711	3.385	Polska	487	752	1.106	1.306
Belgia	603	683	709	1 100	Szwajcarja	1.592	1.976	2.295	2.676
Czechosłowacja	1.346	2.147	2.516	3.248	U. S. A.	5.555	7 624	9.693	15.550
Estonia	428	647	1.081	1.961	Węgry	681	816	904	960
Francja	2.225	2.579	2.853	2.866	Z. S. R. R.	513	564	594	418
Holandia	2.736	3.598	3.794	4.434	Reszta państw	2.200	2.745	3.078	4.124
Italia	1.222	1.345	1.231	915					
Litwa	323	485	673	717	Razem	68.895	88.576	89.675	106504

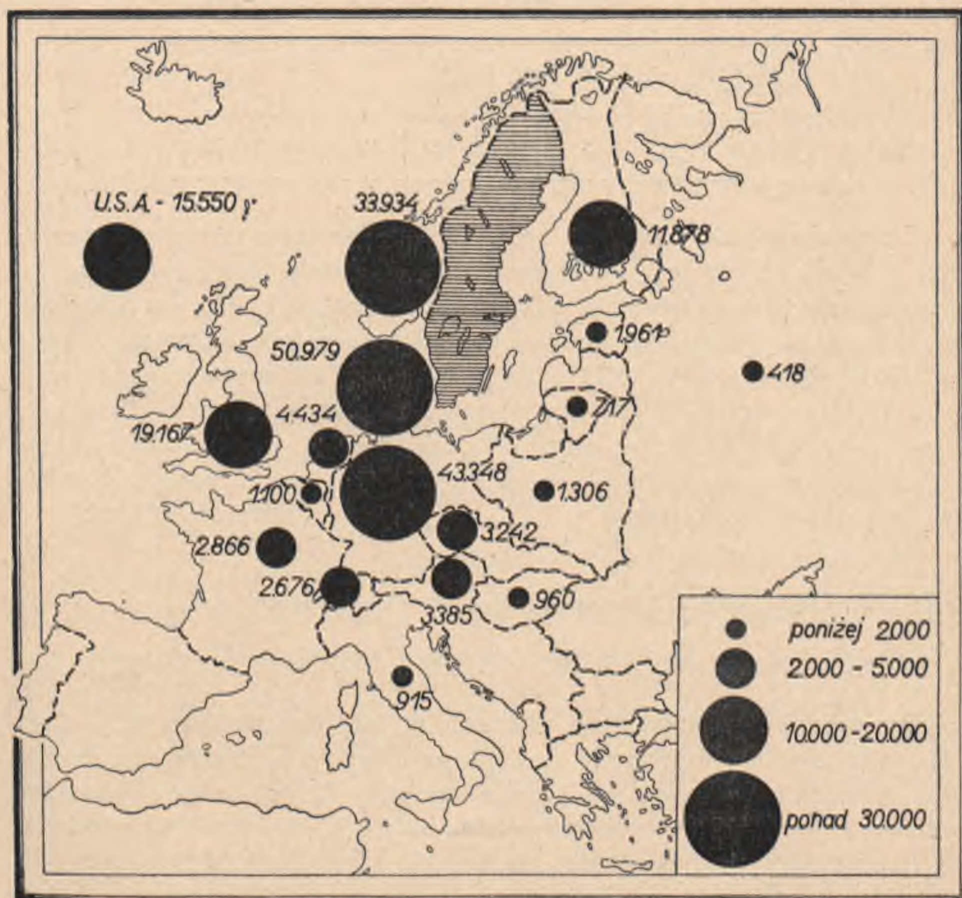
Ruch cudzoziemców skupia się głównie w miesiącach letnich. Czerwiec, lipiec, sierpień i wrzesień koncetrują 64⁰/₀ przyjezdnych. Tabela VI ilustruje wahanie sezonowe ruchu.

Tabela VI.

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
1933	3.186	2.588	3 034	3.413	4.365	7.781	12.985	14.067	7.497	4.214	3.155	2.610
1934	3.474	3 059	3.591	4.103	5.920	10.198	18.737	19.955	8.525	4.720	3.205	3.089
1935	3.890	3.261	3.624	4.155	5.633	9.905	18.075	19.910	8.429	5.596	3.692	3.505
1936	4.351	3 848	4.439	4 927	6.963	12.577	22.806	22.790	9.941	5.614	4.272	3.975

Sfera wpływu Szwecji, którą obrazuje załączona mapa, obejmuje przede wszystkim kraje blisko położone oraz Stany Zjednoczone A. Płn. Sześć państw, w tym trzy sąsiednie oraz Niemcy, Anglia i U. S A. dają Szwecji 174.856 przyjezdnych, co stanowi 86$^{0}/_{0}$ całego ruchu obcych.

Napływ cudzoziemców do Szwecji.

Znaczenie ruchu z państw północnych i dalszych jest niejednakowe, jak to już wykazała ilość noclegów. Dochody z turystów państw odleglejszych są dwukrotnie wyższe. (Tabela VII w mil. zł.).

Tabela VII.

Państwo	1935	1936
Państwa półn.	21.5	23.0
Inne państwa	46.5	52.4

Bilans ruchu turystycznego Szwecji jest stale dodatni i osiągnął w 1936 r. 15 milionów złotych. Tabela VIII zestawia bilans ruchu w mil. zł w okresie sześciu lat, ilustrując dokładnie jego znaczenie gospodarcze.

Tabela VIII.

	1931	1932	1933	1934	1935	1936
Dochody	50	47	53	68	79	88
Rozchody	47	42	47	56	61	73
Bilans	3	5	6	12	18	15

Zmniejszenie się bilansu w roku 1936 w stosunku do roku poprzedniego o 3 mil. zł. nie jest wynikiem obniżenia dochodów z tytułu ruchu cudzoziemców, które wzrosły w omawianym czasie o 11,4%, lecz powiększenia liczby wyjazdów za granicę i w związku z tym wzrostem wydatków, który wyraził się w 19,7%. Sprawia to sugestie osłabienia znaczenia gospodarczego ruchu, co nie jest słuszne, gdyż zarobki ludności, czerpiącej dochody z tej dziedziny przemysłu, zależne są nie od bilansu, lecz od przychodów i zwiększenie ich, pomimo silniejszego wzrostu rozchodów, jest objawem dodatnim. *Tadeusz Wilgat.*

Rola Miejskiego Domu Wycieczkowego w Krakowie w sieci szkolnych schronisk wycieczkowych.

W maju 1926 r. ukazał się pierwszy okólnik Ministerstwa W.R. i O.P. w sprawie zbierania funduszów na budowę szkolnych domów wycieczkowych. W 1927 r. powstało na terenie państwa 41 schronisk wyposażonych łącznie w 800 łóżek. Schroniska te udzieliły już w pierwszym roku swej działalności 2449 noclegów, przeciętna zatem ilość wykorzystanych noclegów wynosi zaledwie 3.1 na jedno łóżko, Rok 1928 wykazuje znaczną

postęp, — 50 schronisk — 1000 łóżek — 24447 noclegów, czyli w stosunku rocznym 24·5 noclegów na łóżko.

W 1929 r. władze szkolne kierują wycieczki młodzieży szkolnej do Poznania na Powszechną Wystawę Krajową. Akcji tej należy się osobna wzmianka, — w Poznaniu uruchomiono 30 schronisk (przeważnie w budynkach szkolnych) o 4.500 łóżkach, w których udzielono około 153.000 noclegów. Niezależnie od P. W. K. frekwencja młodzieży w innych schroniskach na terenie kraju wykazała minimalne zmniejszenie, wynoszące około 3000 noclegów w stosunku do roku poprzedniego, przeciętnie zaś użycie łóżka wyniosło 21.6 rocznie.

Dziesięciolecie 1927—1936 zamyka się cyfrą 190 schronisk, wyposażonych w 4640 łóżek. Ilość udzielonych w 1936 r. noclegów wynosi 182.154, zatem 39.3 noclegów na łóżko w stosunku rocznym.

Rozmieszczenie schronisk nie jest jednolite, zależne od wartości krajobrazowej i turystycznej ośrodka wzgl. jego okolicy, gęsta sieć schronisk powstała w regionie zachodnio i wschodnio-karpackim, nadmorskim, wileńskim, podolskim, w historycznych miastach, jak Toruń, Chełmno, Częstochowa, Grodno, Kraków, Lwów, Płock, Poznań, Warszawa, Wilno i t. d.

W ciągu dziesięciolecia utworzono stałe instytucje, mające służyć turystyce młodzieży szkolnej. Do największych tego rodzaju inwestycyj należy zaliczyć wykonaną w latach 1930/31 budowę Miejskiego Domu Wycieczkowego w Krakowie.

Projekt sporządzony przez Gminę m. Krakowa w porozumieniu z Ministerstwem W. R. i O. P. przewiduje budynek dwuskrzydłowy o kubaturze około 18.000 m^3. Kosztem 516.000 złotych (w czym subwencja Ministerstwa W. R. i O. P. 284.000 zł) ukończono w 1931 r. budowę pierwszego skrzydła o kubaturze około 7.400 m^3, na 218 łóżek. Przeznaczony zasadniczo na pomieszczenie wycieczek szkolnych, służy w miarę wolnych miejsc również zespołom pozaszkolnym, młodzież jednak stanowi 80—85%, ogółu nocujących. Ogólne nasilenie ruchu ilustruje następująca tabela[1]):

Rok	Ilość łóżek		Ogółem noclegów udzielono		Dzienne przeciętne użycie łóżka w stosunku rocznym		Schronisko krakowskie w stosunku do całości sieci schron.		Dzienna przeciętna osób w schronisku krakow.
	a	b	a	b	a	b	łóżek	osób	
1931	3.223	218	64.205	4.304	19.96	19.79	6.76%	6.70%	38.87
1932	3.488	218	106.260	21.904	30.47	100.48	6.25%	20.61%	60.10
1933	3.814	218	123.322	23.232	32.34	106.57	5.72%	18.83%	63 65
1934	4.024	218	137.990	25.509	34.29	117.01	5 04%	18.49%	69 89
1935	4.300	218	164.587	32.948	38.28	151.10	5.00%	20.02%	90.26
1936	4.640	218	182.154	19.765	39.26	90.67	4.69%	10.84%	54.15

[1]) Objaśnienie. Pod a) cyfry dotyczą całości schronisk, pod b) M. D. W. Miejski Dom Wycieczkowy w Krakowie uruchomiono dnia 12 września 1931. Cyfry dotyczące ruchu w innych schroniskach wzięto z publikacji Ministerstwa W. R. i O. P. „Informator Wycieczkowy".

Zarówno całość sieci schronisk wycieczkowych w Polsce, jak i Krakowski Dom Wycieczkowy wykazują rozwój z roku na rok. Podczas gdy po emność schronisk w omawianym sześcioleciu wzrasta o niespełna 50%, to frekwencja wzrasta równocześnie niemal o 200%. Podobnie krzywa obrazująca ruch w całości sieci wzrasta niemal równomiernie przez całe sześciolecie, podczas gdy odnośnie do krakowskiego domu wycieczkowego wykazuje w 1935 r. gwałtowny przyrost, zaś w roku 1936 znaczny spadek, poczym ponowny w 1937 r. wzrost dochodzący niemal do 50% w stosunku do roku poprzedniego.

Rok 1935 był dla Krakowa pod względem nasilenia ruchu turystycznego wybitnie korzystny, miasto gościło wiele wycieczek zdążających do Krypty św. Leonarda oraz na Sowiniec, niezależnie od tych zespołów, które przed śmiercią Marszałka przybyły zwiedzić zabytki miasta. Dla opanowania masowego ruchu uruchomiono w Krakowie dodatkowe kwatery masowe o 2.000 łóżkach.

Ruch turystyczny w Krakowie w 1935 r. nie był jednakże wyrazem powolnej i stałej ewolucji, jaką obserwujemy w latach 1932—33—34. W 1936 roku napływ wycieczek do Krakowa osłabł, podaż zaś kwater utrzymanych i przygotowanych na obsługę ruchu podobnie wzmożonego jak w 1935 r. przekraczała znacznie istotne zapotrzebowanie, co spowodowało, że we wszystkich instytucjach w Krakowie, rozporządzających masowymi kwaterami, w porównaniu do roku poprzedniego ruch spadł o 50—70%. Wynikła z tego konieczność zlikwidowania powstałych dorywczo kwater masowych skutkiem czego ilość ich powróciła do stanu z przed roku 1935.

Nie znajdując w swym rozwoju żadnych przeszkód, Miejski Dom Wycieczkowy w 1937 r. osiągnął liczbę niemal 28.000 nocujących, do której niezawodnie drogą normalnej ewolucji byłby był również doszedł, stając przed koniecznością rozbudowy, bądźto przynajmniej powiększenia ilości łóżek, zwłaszcza, że w niektórych miesiącach pokrywa zaledwie 20—25% zapotrzebowania kwater w mieście.

Nasilenie ruchu turystycznego w 1937 r. podaje następująca tabela:

TABELA II.

Nasilenie ruchu krajowego wg województw w 1937 r.			**Nasilenie ruchu zagranicznego wg państw w 1937 r.**		
Nazwa województwa	Liczba osób	% sumy ogólnej	Nazwa państwa	Liczba osób	% sumy ogólnej
Kielce	4733	16.8%	Bułgaria	499	24.6%

Kraków	3956	14.1%
Śląsk	3713	13.2 „
m. Warszawa	3663	13.1 „
Łódź	2164	7.8 „
Zagranica	2023	7.1 „
Lwów	1766	6.3 „
Pomorze	1464	5.3 „
wojew. Warszawa	1054	3.9 „
Poznań	878	3.1 „
Lublin	833	3.0 „
Wilno	572	2.0 „
Białystok	351	1.3 „
Wołyń	319	1.2 „
Stanisławów	184	0.7 „
Nowogródek	165	0.6 „
Tarnopol	75	0.3 „
Polesie	61	0.2 „
Razem . . .	27974	100.0%

Jugosławia	279	13.8%
Niemcy	260	12.8 „
Węgry	169	8.6 „
Czechosłowacja	159	7.9 „
Estonia	156	7.9 „
Dania	91	4.5 „
Łotwa	90	4.5 „
Gdańsk	69	3.4 „
Anglia	46	2.3 „
Rumunia	44	2.2 „
Francja	36	1.7 „
Stany Zjednoczone	34	1.6 „
Litwa	20	1.0 „
Brazylia	17	0.8 „
Austria	14	0.5 „
Argentyna	9	0.4 „
Nowa Zelandia	9	0.4 „
Indie Angielskie	6	0.3 „
Belgia	4	0.2 „
Holandia	4	0.2 „
Szwajcaria	4	0.2 „
Szwecja	2	0.1 „
Afryka Południowa	2	0.1 „
Razem . .	2023	100.0%

Z prowadzonej statystyki wynika, że pod względem miejsca stałego zamieszkania turystów nocujących w M. Domu Wycieczkowym można wydzielić w Polsce 5 regionów. Najliczniej bywa reprezentowane naturalne zaplecze Krakowa, obejmujące trzy sąsiednie województwa: krakowskie, kieleckie i śląskie, drugie miejsce zajmują województwa centralne (warszawskie i łódzkie) posiadające tak znaczne skupienia ludzkie turystycznie wyrobione, jakimi są Warszawa i Łódź, trzecie zaś pas województw odgraniczający centrum państwa od kresów wschodnich (białostockie, lubelskie i lwowskie). Mniejszy napływ jest z następnych województw północno-zachodnich (poznańskie i pomorskie), najmniejszy z województw kresowych wschodnich (wileńskie, nowogródzkie, poleskie, wołyńskie, tarnopolskie i stanisławowskie). Nie można tu pominąć turystyki z za granicy, która ilościowo przekracza o 50% ruch z wymienionych sześciu województw wschodnich. Przytoczona powyżej tabela wyjaśnia dostatecznie nasilenie ruchu z poszczególnych województw oraz państw zagranicznych. Wśród turystów zagranicznych przeciętnie 20% stanowią Polacy, mieszkający poza granicami państwa, których liczba w 1937 r. wyniosła 339.

Stanisław Jaworek.

KRONIKA.

Albania. — Znaczenie gospodarcze ruchu turystycznego. W Nr 1 naszego pisma przez pomyłkę wydrukowano, jako dochód z ruchu cudzoziemców przypadający na mieszkańca Albanii 14 zł. zamiast 14 groszy. W. T.

Ameryka Południowa. — Komisariat Generalny dla ruchu tyrystycznego. Prezydent Wenezueli wydał niedawno rozporządzenie mające uregulować ruch turystyczny. Przewidziane są między innymi dla turystów specjalne udogodnienia. Nowo utworzony Komisariat Generalny ma prowadzić propagandę oraz popierać ruch turystyczny w Wenezueli. B. O.

Bułgaria — Państwowy Urząd Turystyczny. Przy Generalnej Dyrekcji Bułgarskich Kolei państwowych w Sofii stworzono oficjalną placówkę opieki państwowej nad turystyką i propagandą turystyczną Bułgarii. Adres nowego urzędu opiewa: „Direction Generale des Chemins de Fer et Perts de l'Etat Bulgale-Serviee de Turisme et Propagande“ -- Sofia. W. T.

Czechosłowacja. — Klasyfikacja schronisk i stacji turystycznych (KČST) w Beskidach. Doceniając znaczenie dla rozwoju ruchu turystycznego pomieszczeń i aprowizacji, postanowił Okręg Beskidzki przeprowadzić oficjalną klasyfikację schronisk i hoteli, celem podniesienia ich poziomu. Klasyfikacja została przeprowadzona według 4 grup: czystość, wygoda, jakość potraw i gościnność, z uwzględnieniem szeregu szczegółowych cech. C z y s t o ś ć: czystość domu, pokojów gościnnych, kuchni, ustępów, bielizny łóżkowej i stołowej, ubrań personelu, kanalizacja i t. p. W y g o d a: przyjazd od głównej drogi, wejście do domu, do pokojów, wodociąg, spłukiwane ustępy, oświetlenie elektryczne, możność używania elektrycznych przyrządów, opalanie, centralne ogrzewanie, oddalenie ustępów od pokoi. P o t r a w y: jakość surowców, sposób przyprawiania i podawanie. G o ś c i n n o ś ć: uprzejmość gospodarza hotelu i personelu, kwiaty, otoczenie obiektu i ogólny estetyczny wygląd schroniska. Dla każdego kryterium ustanowiono maksymalną ilość punktów, kierując się wiekiem obiektu oraz jego położeniem komunikacyjnym. Przeprowadzono klasyfikację 29 obiektów na terenie okręgu i ogłoszono najlepsze wyniki w prasie. Coroczne powtarzanie tej akcji ma pobudzić właścicieli do podniesienia poziomu swych przedsiębiorstw. B. K.

Czechosłowacja. — Budowa nowych schronisk w słowackich Tatrach. Ziemski Wydział Słowacki przeznaczył w roku 1938 na budowę schronisk górskich 900 tys. zł. Z tego w Tatrach mają być wybudowane 3 duże, wygodne schroniska — jako punkty oparcia dla ruchu zimowego: poniżej przełęczy pod Kopą, w dolinie Staroleśnej niedaleko „Zbójnickiej chaty“ i w dolinie Ciemnosmereczyńskiej. *B. K.*

Francja. — Organizacja ruchu turystycznego. Na czele ruchu turystycznego we Francji stoi Komisariat Generalny (Commissaire général au Tourisme). Jego celem jest projektowanie i opracowywanie programu pracy w dziedzinie gospodarki turystycznej oraz kontrola nad jego realizacją.

Organem wykonawczym Komisariatu jest Centrala Popierania Ruchu Turystycznego i Zdrojowego (Centre national d'expansion du tourisme, du thermalisme et du climatisme). Centrala ta zajmuje się realizacją programów, nakreślonych przez Komisariat przy pomocy finansowej rządu, organizacji przemysłu turystycznego, przedsiębiorców i zainteresowanych związków zawodowych.

Poza granicami Francji znajdują się wielkie biura podróży w liczbie 43. Działalność ich jest kontrolowana przez specjalny Wydział, który jest w stałym kontakcie z Komisariatem. Biura informują Komisariat o potrzebach propagandowych i całokształcie ruchu turystycznego do Francji. W porozumieniu z regionalnymi organizacjami turystycznymi, urządzono w 24 wielkich portach placówki obsługi turystycznej; w samym Paryżu istnieje główne biuro informacyjne. Sprawę koncesji biur podróży, taryfę hoteli i t. d. regulują rozporządzenia z marca i czerwca 1937 r.

„Centre national d'expansion du tourisme“ rozesłało w przeciągu ostatnich 16 miesięcy 103 tonn materiału propagandowego (broszur, ulotek i t. d.). Liczne audycje radiowe poświęcono omawianiu ruchu turystycznego; obok nich do werbunku służyły specjalne filmy, reportaże, felietony oraz wydawnictwa.

O pozytywnych wynikach świadczy wzrost liczby cudzoziemców w roku 1937

Wzrost ten wynosił dla różnych okolic Francji od 30—80%, a dla Paryża dochodził nawet do 180%. Wzrost ruchu turystycznego a zwłaszcza cudzoziemców we Fracji był w wielkiej mierze spowodowany ostatnią wystawą światową w Paryżu. *P. M.*

Italia. — Biura podróży na stacjach kolejowych. Na większych stacjach kolejowych w Italii mają być otwarte biura podróży, które będą udzielać wszelkich informacji, po części także telefonicznie i to w kilku językach. Informacje dotyczyć będą cen, przepisów, tras podróży, taryfy bagażowej, połączeń kolejowych, godzin przyjazdu i odjazdu pociągów, a także rzeczy zgubionych. Biura będą przyjmować zamówienia na różne miejscówki, telegramy w sprawach informacji komunikacyjno-technicznych, będą prowadzić wymianę walut. Działalność nowych biur podrózy ograniczać się będzie tylko do samych stacji kolejowych i będzie odnosić się tylko do spraw ściśle związanych z komunikacją kolejową. E. N.

Łotwa. — Nowe bilety turystyczne. Celem poparcia turystyki koleje łotewskie wydały specjalne bilety turystyczne ważne na 1000 i 1500 km. Bilety te mają ułatwić poznanie Łotwy pod względem turystycznym. Ważność tych biletów będzie wynosiła 14 dni dla biletów 1000 km, a 21 dni dla biletów 1500 km. Cena ich wyniesie 22 i 33 Ł. (23,10 i 34,65 zł). Bilety mają być imienne. B. O.

Niemcy. — Statystyka ruchu obcych. „Der Fremdenverkehr" (nr 9 i 12) ogłosił drukiem szczegółowe wyniki opracowań Urzędu Statystycznego Rzeszy, dotyczące ruchu obcych w Niemczech za miesiące: grudzień — 1937 oraz styczeń — 1938. Zestawienia statystyczne obejmują 900 miejscowości sprawozdawczych (duże miasta, miasta średnie i małe, zdrojowiska, uzdrowiska i kąpieliska). Uwzględniają one dla każdej ilość meldunków obcych, oraz ilość wydanych noclegów, podając w osobnej rubryce dane dla obcokrajowców. Ogólne zestawienia sporządzane są dla 5 głównych regionów, t. zn. dla Niemiec wschodnich, północnych, środkowych, zachodnich i południowych
E. N.

Niemcy (Austria). — W sprawie nazwy „hotel". „Der Fremdenverkehr" nr 9 z lutego donosi, że w Austrii na mocy rozporządzenia ministerstwa handlu i komunikacji termin „hotel" przysługuje tylko przedsiębiostwom o określonej wielkości, mającej odpowiednie urządzenia. I tak „hotele" w Wiedniu muszą posiadać conajmniej 50 (poza Wiedniem 30) pokoi. W 2/3 pokoi musi być woda bieżąca, zimna i ciepła oraz centralne ogrzewanie (poza Wiedniem 1/3 pokoi). W każdym „hotelu" musi być conajmniej jedna sala towarzyska, na każdym piętrze jedna łazienka, dalej światło elektryczne, telefon i t. p. E. N.

Niemcy (Austria). — Nowe przepisy jazdy prawą stroną. W Austrii przygotowuje się obecnie przejście z lewostronnego na prawostronny kierunek jazdy. W związku z dużymi trudnościami i znacznymi kosztami, jakie ta zmiana za sobą pociągnie (zwłaszcza w samym Wiedniu) należy liczyć się z tym, że jednolite przepisy jazdy prawą stroną wejdą w życie dopiero zimą 1939 r. We wszystkich państwach, wyjąwszy Czechosłowację, Węgry, Szwecję i Anglię, obowiązuje jazda prawostronna. W znacznej części Austrii obowiązują już te przepisy. Koszta przebudowy ruchu ulicznego wyniosą 20 mil. szylingów, musi je pokryć przemysł materiałów pędnych. Za każdy litr sprzedanej benzyny składa się grosz na specjalny fundusz w tym celu. E. N.

Niemcy. — Udział organizacji turystycznych w plebiscycie w Austrii. W związku z plebiscytem w Austrii, który odbędzie się dnia 10. V. 1938 r. wydano następujące rozporządzenie:

1. Wszystkie organizacje niem. ruchu turystycznego łącznie z całym aparatem werbunkowo-propagandowym muszą stać do 10 IV. na usługach plebiscytu. Krajowe Związki Turystyczne, Wydziały Regionalne, Dyrekcje Zdrojowe i t. d. mają się natychmiast porozumieć z organami propagandowymi, przygotowującymi plebiscyt i poproszą o wskazówki w sprawie walki wyborczej.

2. Wszelkie oficjalne placówki ruchu turystycznego staną również na usługach kampanii wyborczej.

3. Wszelkie zmiany organizacyjno-personalne mają być bez wyjątku wstrzymane do dnia 10. IV. b. r.

4. W związku z przyłączeniem Austrii wszelkie sprawy organizacyjno-personalne zostaną rozstrzygnięte dopiero po 10 kwietnia.

5. Ponieważ sam staję do walki wyborczej przeto nie przyjmuję stron i nie odbieram żadnej korespondencji.

6. Hasłem dla całej organizacji ruchu turystycznego aż do 10. IV. jest: Stuprocentowe „tak" dla Adolfa Hitlera i Wielkich Niemiec. Wszystko co popiera to hasło musi być wykonane, a wszystko co jest sprzeczne z tym, musi być usunięte.

Kierownik niemieckiego ruchu turystycznego
Herman Esser B. O.

Niemcy. — Ruch turystyczny na Kresach Rzeszy. Minister Oświaty i Propagandy w Niemczech przypomina ponownie, że obowiązkiem kół gospodarczych Rzeszy jest poprzeć wysiłki Kresów w ich walce o zachowanie kultury, obyczajów i zwyczajów niemieckich.

Należy dążyć do podniesienia życia gospodarczego tych obszarów przez specjalne zarządzenia a w szczególności przez skierowanie ruchu turystycznego, wycieczek propagandowych na Kresy.

Takim krajem, „pokrzywdzonym przez Traktat wersalski", a potrzebującym pomocy, jest Pomorze. Należy przede wszystkim skierować ruch turystyczny do położonych tam kąpielisk. Należy również poprzeć wydatnie Lauenburg i Bytów.

Do kresowych obszarów należą także pogranicza południowe jak Saska Szwajcaria, Góry Kruszcowe, Vogtland i Oberlausitz.

Wszyscy członkowie R. V. H. powinni do 20 kwietnia 1938 r. donieść jakie zostały przedsięwzięte środki w celu uskutecznienia powyższych zadań.

Zawiadomienia te należy nadesłać koniecznie w powyższym terminie, albowiem sprawozdania z nich muszą być doręczone na czas Ministrowi Oświaty i Propagandy.

B. O.

Polska — Konferencja Międzyizbowej Komisji Komunikacyjno-Turystycznej. W Zakopanem dnia 7 marca odbyła się konferencja Międzyizbowej Komisji Komunikacyjno Turystycznej pod przewodnictwem inż. L. Skarżeńskiego, w której wzięli udział reprezentanci wszystkich Izb Przemysłowo-Handlowych. Między innymi omówiona została sprawa nowej ustawy letniskowej oraz oryginalny projekt sanacji przemysłu hotelowo-pensjonatowego. S. L.

Polska. — Konferencja w sprawie drogi karpackiej. Staraniem Związku Ziem Górskich odbyła się dnia 1 kwietnia konferencja w sprawie definitywnego ustalenia trasy turystycznej drogi karpackiej. Referaty wygłosili; prof. W. Goetel oraz inż. B. Rudziński. Wyniki obrad przekazane zostały do opracowania do Biura Planu Regionalnego Ziem Górskich. S. L.

Polska. — Ruch turystyczny w Wilnie. Na przełomie sezonu zimowego i letniego Związek Propagandy Turystycznej Ziemi Wilenskiej zorganizował trzy następujące imprezy: 1) II Konkurs Pamiątek Regionalnych jako dalszy etap w walce o ładne, gustowne i tutejsze „drobiazgi", ktore masowo zakupują turyści przy zwiedzaniu. 2) Wystawę Fotograficzną p. t. „Piękno Wilna i ziemi Wileńskiej" mającą na celu zademonstrowanie charakterystycznych cech Wileńszczyzny w dziedzinie architektury, pejsażu, etnografii i typów ludowych. 3) Tydzień propagandy Muzeów przypominający co roku mieszkańcom Wilna o istnieniu bogatych i różnorodnych zbiorów. L.

Polska. — Wykłady turystyki w Kolegium w Gdyni. Kolegium Międzynarodowych Wykładów Akademickich w Gdyni, prowadzące od 1932 r. na poziomie akademickim, wakacyjne kursy dla słuchaczy z kraju i z za granicy (w 2 oddziałach: w „Instytucie Międzynarodowych Wykładów Nauk Administracyjnych i Gospodarczych", oraz w „Instytucie Wykładów o Kulturach Narodów Słowiańskich"), wprowadziło dzięki inicjatywie rektora dra T. Hilarowicza od samego początku zagadnienia turystyczne, jako stały przedmiot wykładowy. Poniżej podane zostały tytuły prowadzonych w poszczególnych latach wykładów:

Rok 1932. mgr. W. Mileski — „Organizacja turystyki w Polsce". „Parki narodowe i rezerwaty przyrodnicze, jako obiekty naukowe i turystyczne".

Rok 1933. mgr W. Mileski — „Gospodarcze znaczenie turystyki dla państwa". „Rola samorządów na polu popierania turystyki".

Rok 1934. mgr W. Mileski — „Rola samorządu w rozwoju turystyki". „Znaczenie turystyki w ogólnej gospodarce państwa".

Rok 1935. mgr W. Mileski — „Międzynarodowe konwencje turystyczne i wymiana turystyczna". „Ochrona przyrody w krajach słowiańskich (wraz z zagadnieniem wpływu ochrony przyrody i krajobrazu na rozwój turystyki)". „Rola samorządów na polu popierania turystyki". „Z zagadnień turystyki międzynarodowej".

Rok 1936. Marian Krynicki — „Polska turystyka morska na statkach oceanicznych. Dr W. Korabiewicz — „Podróż kajakiem do Indyj". J. Merson — Problemy rozwoju naszego wybrzeża". „Turystyka na wybrzeżu polskim". Dr S. Bobkowski — „Klimatyczne znaczenie wybrzeża morskiego".

Po przerwie w 1937 roku zagadnienia turystyczne mają być w b. r. i na przyszłość ponownie uwzględnione w programie wykładów. *W. Mileski.*

Rumunia. — Kanał Cernowoda-Konstanca. Rząd rumuński zadecydował budowę kanału Cernowoda-Konstanca, który skróci żeglugę na Dunaju do Morza Czarnego o 250 km. Pomiary i uzgodnienie biegu kanału dokonane będą w ciągu bieżącego lata. Roboty około odkopania terenu rozpoczną się na wiosnę 1939 r. Budowa ma być wykończona w 1944 r. Przewidziano również budowę portu u ujścia kanału, który będzie nosił nazwę pobliskiego małego jeziora „Taschaul". E. N.

Siam. — Biuro propagandy turystycznej. Przy tamtejszym ministerstwie dla spraw gospodarczych powstało z początkiem bieżącego roku biuro propagandy turystycznej w Bangkok — „Bureau of Tourist Promotion" — którego zadaniem jest propagowanie terenów turystycznych kraju, a zwłaszcza za granicą. Prócz tego wspomniane biuro spełnia także wszelkie funkcje biura podróży. E. N.

Szwajcaria. — Statystyka turystów zagranicznych przybywających autami. W 1937 r. wprowadzono w Szwajcarii po raz pierwszy statystykę obcokrajowców przybyłych autami prywatnymi lub autobusami. Dane statystyczne, które zbierano przy wyjeździe z kraju, obejmują wszystkie zagraniczne wozy osobowe i autobusy, ilość osób oraz długość ich pobytu. Automobilistów mieszkających w pasie granicznym nie uwzględniono. Ze statystyki wynika, że w ciągu ubiegłego roku przyjechało 294.000 samochodów (prywatne auta i autobusy), przywożąc 1,076.000 osób, które przebyły 2·8 milj. dni. Jedna czwarta gości zagranicznych przybyła autobusami, na które przypadało przeciętnie po 22 osób, podczas gdy na samochody osobowe przypadało średnio 3 osoby. Podróżujący samochodami prywatnymi zatrzymali się w Szwajcarii przeciętnie 3 dni, uczestnicy wycieczek autobusowych natomiast tylko 1·4 dni. Tylko 6% wszystkich zagranicznych osób przybyłych samochodami lub autobusami, zatrzymało się w kraju ponad tydzień. Największą ilość podróżujących samochodami zanotowano w sierpniu. Statystyka podaje, że turyści zagraniczni, jeżdżący autami, korzystali z 1,726.000 noclegów, co stanowi 22% ogólnej liczby noclegów, wydanych obcokrajowcom. E. N.

Węgry. — Ruch turystyczny w Budapeszcie. Ruch turystyczny w Budapeszcie wzrósł w 1937 r. o 8% w stosunku do roku 1936. Liczba turystów w ubiegłym roku wynosiła 278.694 (w 1936 r. — 259.880), a liczba noclegów 910.015 (w 1936 r. — 865.697) Ruch turystów z zagranicy podniósł się z 136.000 cudzoziemców do 149.500 (10%). Uwagę zwraca wzrost turystów z Niemiec (z 22.795 na 30.983). Anglii (z 12.140 na 15.818), Rumunii (z 3.565 na 5.673) i z Ameryki (z 8.238 na 12.936).

Natomiast spadła frekwencja turystów ze Szwajcarii (z 5871 na 3463), Italii (z 12.630 na 9138) i Polski (z 4577 na 3515). B. O.

Poradnik Techniczny

Wskazania dla hoteli w Niemczech.

(Streszczenie artykułu, zamieszczonego w czasopiśmie „Fremdenverkehr" Nr 5, z dnia 29 I. 1938 r.) Wskazówki poniżej podane są również aktualne dla naszych hoteli, dlatego zdecydowano się je ogłosić w „Turyźmie Polskim".

Korespondencja. Korespondencja w hotelu posiada charakter powszechności. Nikt w hotelu, czy to będzie właściciel, czy zarządca nie ulega wzruszeniu przy odbiorze korespondencji, która codziennie tu wpływa. Zaistniało u hotelarzy prawdziwe zobojętnienie na czarodziejski

wyraz „poczta". Jest to wielka szkoda, polegająca na stracie przyjemności, którą poczta sprawia codzień milionom różnych ludzi. To zobojętnienie jest tym dziwniejsze, że każdy pracownik hotelowy ma możność zobaczenia i poznania na własne oczy znaczenia poczty. Gość mieszkający w hotelu oczekuje z niecierpliwością poczty i pyta się o nią zrazu uprzejmie, potem natarczywie, aż wreszcie może wyprowadzić z równowagi personel hotelowy swymi ciągłymi pytaniami. Personel hotelowy natomiast musi zawsze grzecznie i uprzejmie odpowiadać na nieraz nieuprzejme słowa i nie może okazywać swego niezadowolenia klientowi. Najczęściej gość niesłusznie wini hotel o niedoręczenie i brak pośpiechu w przekazywaniu korespondencji. Większość bowiem korespondencji dochodzi zawsze i służba hotelowa mimo zobojętnienia docenia ważność korespondencji dla klienta i stara się ją jak najszybciej doręczyć adresatowi. Tylko mały procent korespondencji i to bardzo rzadko ginie, ale tu nie można zawsze winić hotelu.

Rozmowy telefoniczne. Żaden gość telefonujący do hotelu nie może żądać, by go poznano po samym tylko głosie. Jakkolwiek zdarza się bardzo często, dzięki zmysłowi rozpoznawczemu, rozwiniętemu wśród personelu, że rozpoznanie klienta po dłuższej niebytności w tym hotelu następuje natychmiast, to jednak przeniesienie tej zdolności tylko na zmysł słuchu, jest zbyt wielkim wymaganiem. Obowiązkiem zatem każdego gościa przy rozmowie telefoniczej, jest podać imię i nazwisko.

Właścicielowi hotelu nie można wziąć za złe, gdy zamówienie przez telefon przyjmuje pod pewnymi warunkami i zastrzeżeniami. To też gość celem uniknięcia nieporozumienia winien telefoniczne zamówienie pokoju poprzeć zaraz piśmiennym zleceniem. Klient nie powinien się tym oburzać, lecz naodwrót, jest zobowiązany tak postąpić, a zarazem będąc w hotelu przypatrzyć się jak nieraz skomplikowane zadania przesuwają się przez zarząd hotelowy, który nie chcąc zrażać sobie gości, jak również nie chcąc dołożyć z własnej kieszeni — musi szukać drogi pełnej taktu, celem rozwiązania tych problemów.

Wizyty. Jeżeli ktoś pragnie odwiedzić swego przyjaciela, mieszkającego w hotelu, musi podać swoje imię i nazwisko u portiera. Dopiero po zameldowaniu i otrzymaniu zezwolenia na audiencję może udać się do danego pokoju. Postępuje się w ten sposób dlatego, bo może się zdarzyć, że gość nie pragnie zobaczyć się z daną osobą i nie udzieli zezwolenia na przyjęcie; hotel musi stosować się do wymagań i życzeń swoich gości.

Personel hotelowy ma bardzo zaszczytne, ale ciężkie zadanie, bo musi na tym tle łagodzić przeciwieństwa i usuwać tarcia. Obowiązkiem gościnności jest, by w hotelu działo się wszystko w atmosferze przyjemnej. Ideałem gościnności jest nie dopuścić nigdy i nigdzie do nieporozumienia.

Księga zażaleń. Liczni właściciele hoteli umieszczają na swoich drukach następującą uwagę: „wszelkie zażalenia prosimy uprzejmie skierować do zarządu". — Tym chcą zaznaczyć, że zależy im na doskonałej sprawności całej obsługi.

Ale goście nie powinni również wykorzystywać tego przywileju i nie powinni za każdym razem żalić się na pewne niedociągnięcia. Natomiast wolno im, a nawet są zobowiązani, gdy dostrzegą brak dobrej woli, żądać swego bez najmniejszych ustępstw. Krytyka bezstronna gości, oddaje prawdziwą usługę hotelowi. W drobnych wypadkach, gdy klient jest niezadowolony z obsługi, niech bezpośrednio zwróci uwagę danemu pracownikowi, który napewno usprawiedliwi się i poprawi.

Gość bowiem powinien wymagać zawsze tego, co mu się prawnie należy, natomiast nie może żądać rzeczy niemożliwych. Utarło się mniemanie, że gość ma zawsze rację. To jest słuszne, ale tylko w granicach możliwości. Klient musi sobie uzmysłowić, ile opanowania i cierpliwości kryje w sobie powiedzenie: „gość ma zawsze rację". Dlatego nie powinien tego nadużywać.

Wyjazd. Większość gości należy do tej kategorii, której ciężko przychodzi chwila wyjazdu. Nie dlatego, że to koniec pięknych dni spędzonych w danej miejscowości, ale dlatego, że nadchodzi godzina napiwków.

W każdej kasie hotelowej można się dowiedzieć, czy obsługa została włączona do ogólnego rachunku, czy nie. Przeważnie wynosi ona 10% (a przy krótkich pobytach 12—13%) — to niech będzie wskaźnikiem dla gościa, i niechaj się nie lęka, że służba przyjęła jego napiwek ze słowami „mało". — Jeżeli ktoś zasłużył sobie na specjalną nagrodę, to należy mu ją niezwłocznie dać w związku z jego usługą.

Ponieważ zdarzało się, że cały personel hotelowy był wyzyskiwany przez gości, którzy uważali, że różne dodatkowe usługi należą im się bez specjalnej dopłaty, wprowadzono w Niemczech osobną taryfę dla posłańców, bagażowych, i t. d.

Właściciel hotelu winien baczyć, aby panowała u niego atmosfera szczerości, zwłaszcza w dziedzinie rozrachunku z klientem. Uregulowanie rachunku i odjazd idą ze sobą nierozłącznie w parze. Niechaj gość w chwili odjazdu wyniesie jak najmilsze wspomnienie z danego hotelu. Gość ten bowiem znowu ma wrócić do niego, polecać go innym i reklamować jak najlepiej. Uczyni to, gdy wyjedzie zadowolony, a zwłaszcza gdy nie będzie miał żadnych niespodzianek przy regulowaniu rachunku. — Ale również, niechaj tutaj pomoże pracownik hotelowy i niech nie stawia gości w przykrej sytuacji w chwili odjazdu. Jest on zobowiązany ze względu na doniosłość jego zawodu nie żądać napiwków. Niechaj lepiej będzie posłusznym i uprzejmym, a zwłaszcza niech nie narzuca się swą obecnością w chwili odjazdu, a gość o nim napewno nie zapomni.

O. Beiersdorf

PRZEGLĄD LITERATURY

„Jahrbuch des Deutschen Fremdenverkehrs 1938".

Poraz pierwszy ukazał się w Niemczech rocznik poświęcony podstawom prawnym i organizacyjnym ruchu turystycznego, wydany w Berlinie przez Reichsfremdenverkehrsverband. Celem rozbudowy i dalszego utrwalenia podwalin ruchu turystycznego rozpoczęto w Rzeszy wydawanie serii roczników przeznaczonych dla pracowników w tej gałęzi życia gospodarczego. Roczniki będą omawiały kolejno ważniejsze kwestie prawne i organizacyjne, związane z ruchem turystycznym, będą podawały zasadnicze wytyczne polityki, aby w ten sposób stworzyć naukowy podręcznik turyzmu.

Pierwszy rocznik podaje zasadnicze wiadomości dotyczące rozbudowy ruchu turystycznego, omawia podstawy prawne organizacji zajmujących się ruchem, podstawy prawne organizacji zawodowych, gospodarki turystycznej oraz zasady propagandy ruchu turystycznego. Na podkreślenie zasługuje ciekawy rozdział traktujący o wytycznych gospodarki uzdrowiskowo-letniskowej. W formie przeglądowej podano ważniejsze rozporządzenia i ustawowe określenia elementów gospodarki turystycznej.

Drugą część wyżej omawianego rocznika stanowi księga adresowa, ukazująca się co dwa lata, a zawierająca spis wszystkich organizacji, towarzystw, placówek miejscowych, urzędów gminnych, towarzystw okrętowych żeglugi morskiej i rzecznej, przedsiębiorstw autobusowych i t. d. obsługujących ruch turystyczny.

E. Nawratilówna.

Ostatnio nadesłane zostały do Redakcji następujące wydawnictwa polskie:

Biuletyn Komisji Studiów Ligi Popierania Turystyki — tom II. Kraków, wyd. Ligi Popierania Turystyki, str. 290, cena 7.00 zł.

Chorabik Tadeusz — Ruch uzdrowiskowo - letniskowy w woj. krakowskim, Kraków — Komunikaty Studium Turyzmu U. J. nr 6. str. 26. cena 0.70 zł.

Czarnohora — Album fotograficzny, wyd. Karpackiego Towarzystwa Narciarzy z okazji 30-to letniej działalności, Kraków str. 40.

Dwa lata Ligi Popierania Turystyki — Sprawozdanie z działalności Ligi Popierania Turystyki za okres od 15. VI. 1935—30. X. 1937. Warszawa, wyd. Zarządu Głównego L. P. T., str. 144.

Fularski Mieczysław — Narodowe Biura Podróży za granicą i w Polsce, Warszawa — Biblioteka turystyczna P. B. P. Orbis, str 22.

Leszczycki Stanisław — Region Podhala, Podstawy geograficzne, gospodarcze planu regionalnego, Kraków, Prace Instytutu Geograficznego Uniwersytetu Jagiellońskiego. nr 20 str. 286.

Ochrona Przyrody — Organ Państwowej Rady Ochrony Przyrody, rocznik 17. Kraków 1937., str. 360.

Orłowicz Mieczysław — Statystyka turystyczna Austrii, Kraków. Komunikaty Studium Turyzmu U. J. nr 10, str. 14 — cena 0.40 zł

Orłowicz Mieczysław — Turystyka na Polesiu. Protokół I. Zjazdu Turystycznego odbytego w Pińsku 5. i 6. VI. 1936 r. Warszawa, nakł. Ministerstwa Komunikacji str. 138.

Plan Turystyczny Warszawy — wyd. Związku Propagandy Turystycznej m. st. Warszawy.

Sprawozdanie Związku Ziem Górskich — za okres od 12. XI. 1936 — 31. XII. 1937 Warszawa, pod red. K. Pawlewskiego, str. 92.

Wiśniewski Stanisław — Pensjonaty w uzdrowiskach. Warszawa 1938, nakł. „Wiadomości Turystycznych", str. 12 — cena 1.50 zł.

Zasady Organizacji Urlopów Pracowniczych — Warszawa, wyd. Centralnego Biura Wczasów, str. 8.

Zaczyński Eugeniusz — Dwadzieścia lat rozwoju Zakopanego, 1918—1937. I. Frekwencja w uzdrowisku. Kraków, Komunikaty Studium Turyzmu U. J. nr 9. str. 23, cena 0.50 zł.

E. N.

Prenumerata roczna złotych 5·00. Cena pojedynczego numeru 0·50.

Wydawca: **Studium Turyzmu U. J.** — Redaktor odpow.: **Dr Stanisław Leszczycki.**

Adres Redakcji i Administracji: **Kraków, Grodzka 64.** — Konto czekowe PKO Nr. 406.870.

Drukarnia Bratniej Pom. Medyków U. J. w Krakowie

KARTOTEKI OSOBLIWOŚCI TURYSTYCZNYCH

W związku z podjęciem przez szereg Związków, Organizacji i Towarzystw Turystycznych prac nad rejestracją osobliwości turystycznych w poszczególnych regionach Polski, jest rzeczą pożądaną, aby kartoteki atrakcji i obiektów turystycznych były prowadzone w jednolity sposób. Stosując się do życzenia uczestników pierwszego kursu letniskowego w Krakowie, Studium Turyzmu zdecydowało się udostępnić wzory używane w swej pracowni przez rozprzedaż kart według poniżej podanych cen:

CENNIK

KART REJESTRACYJNYCH, LICZONY ZA 100 SZTUK

1) Zabytki przyrody	3.00
2) Schroniska	5.00
3) Uzdrowiska i letniska a)	9.00
4) Źródła mineralne	5.00
5) Muzea i zbiory	4.00
6) Zamki, pałace i dwory	4.00
7) Osobliwości etnograficzne	3.00
8) Kościoły i klasztory	3.00
9) Odpusty i jarmarki	3.00
10) Zabytki sztuki	3.00
11) Hotele i pensjonaty	3.00
12) Miejscowości historyczne	3.00
13) Organizacja turystyki	3.00
14) Warunki klimatyczne	7.50
15) Bibliografia turystyczna b)	1.50
16) Specjalności gastronomiczne	3.50

a) wzór Związku Powiatów R. P., do nabycia w Związku Powiatów R. P. Warszawa Marszałkowska 81. a m. 7.

b) kartki bez nadruku w różnych kolorach, oznaczających rzeczowe grupy bibliografii.

Opłata pocztowa uiszczona gotówką.

SPIS TREŚCI: